

مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی

سیمای استان هادر بهبود محیط کسب و کار

رویه های نا عادلانه

ممیزی و دریافت مالیات

معاونت بهبود فضای کسب و کار

مهر ۱۴۰۳

مقدمه

عوامل متعدد اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، حقوقی، زیست‌محیطی و فناوری وجود دارند که بر محیط کلان کسب‌وکار بنگاه‌ها و فعالان اقتصادی کشور اثرگذاری دارند. از این‌بین، اثرگذاری برخی عوامل بیشتر در سطح ملی و برخی نیز بیشتر در سطح استانی است و مجموعه‌ای نیز در دو سطح ملی و استانی قابل پایش و تحلیل هستند. بر اساس ماده ۴ قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار مصوب سال ۱۳۹۰ مجلس شورای اسلامی، اتاق‌های بازرگانی و تعاون کشور موظف شدند تا به‌منظور اطلاع سیاست‌گذاران از وضعیت محیط کسب‌وکار در کشور، شاخص‌های ملی محیط کسب‌وکار در ایران را تدوین و به‌طور سالانه و فصلی حسب مورد به تفکیک استان‌ها، بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی، سنجش و اعلام نمایند. در همین راستا، گزارش پایش ملی محیط کسب‌وکار از سال ۱۳۹۵ با ارزیابی ۷۰ مؤلفه پیمایشی و آماری در هر فصل توسط اتاق‌ها منتشر می‌شود که حاوی نکات ارزشمندی در زمینه محیط کسب‌وکار به‌ویژه در سطح استانی است که تاکنون مورد توجه جدی تحلیل‌گران قرار نگرفته است. اداره کل بهبود فضای کسب‌وکار مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی بنا دارد تا در قالب سلسله گزارش‌هایی در زمینه بررسی تحلیلی مؤلفه‌های پیمایشی و آماری محیط کسب‌وکار در استان‌ها طی ۷ سال گذشته اقدام و ضمن تهیه گزارش‌های مقایسه‌ای بین استان‌ها، با بررسی میزان اثرگذاری ملی و استانی مؤلفه موردنظر در بهبود وضعیت محیط کسب‌وکار استان (شاخص استان)، توصیه‌های سیاستی و مدیریتی در این خصوص ارائه نماید. در سومین گزارش از این‌دست، به مؤلفه "رویه‌های نا عادلانه ممیزی و دریافت مالیات" که سومین مانع کسب‌وکار در سال‌های اخیر بوده است، پرداخته شده است.

۱- درآمدی بر موضوع رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات

در این قسمت سعی شده تا دلایل ایجاد مانع کسب و کار مورد نظر از منظر ملی و استانی مورد بررسی قرار گیرد. دولت‌ها با دریافت مالیات از جامعه اهداف متعدد و عمده‌ای را دنبال می‌کنند و در واقع شهروندان با پرداخت بخشی از درآمد خود به دولت‌ها در قالب مالیات به دولت اختیار می‌دهند برای اداره امور کشور، اجرای سیاست‌های مالی، تامین کالاها و خدمات عمومی و ضروری، تضمین امنیت، اجرای برنامه‌های توسعه و عمرانی کشور، از این ظرفیت استفاده کند. از جمله اهداف دولت در زمینه دریافت مالیات تامین بخشی از هزینه‌های عمومی جامعه، توزیع عادلانه درآمدهای عمومی جامعه و کنترل واردات، صادرات، تورم و رکود است که با پرداخت مالیات می‌توان به رشد و توسعه جامعه و رونق اقتصادی، تحقق عدالت اجتماعی، افزایش خدمات و عمران و آبادانی کشور دست یافت. با توجه به تحریم‌های ظالمانه آمریکا و جلوگیری از صادرات نفت در سال‌های اخیر، مالیات به عنوان شاخص‌ترین منبع درآمد دولت در نظر گرفته شده است.

الف- منظر ملی

به نظر می‌رسد که علل بروز این عامل تا حدود ۵۰ درصد (بر اساس نظر خبرگان) متأثر از وجود مشکلات کلان کشور در سطح ملی باشد. اقتصاددانان عمده‌تاً دلایل ساختاری و مدیریتی به شرح زیر را به عنوان علل رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات در کشور معرفی می‌کنند:

- ❑ عدم شفافیت قوانین مالیاتی: قوانین مالیاتی ممکن است به طور واضح و شفاف تعریف نشده باشند، که این امر منجر به تفسیرهای متفاوت و ناعادلانه در فرآیند ممیزی می‌شود.
- ❑ عدم استفاده از فناوری‌های نوین: عدم استفاده از سیستم‌های الکترونیکی و فناوری‌های نوین در فرآیند ممیزی می‌تواند منجر به خطاهای انسانی و ناعادلانه بودن ارزیابی‌ها شود.
- ❑ عدم آموزش و آگاهی مودیان: بسیاری از مودیان ممکن است از حقوق و وظایف خود در زمینه مالیات آگاه نباشند، که این امر می‌تواند به ناعادلانه بودن فرآیند ممیزی منجر شود.
- ❑ عدم وجود سازوکارهای مؤثر برای رسیدگی به شکایات: نبود سازوکارهای مؤثر برای رسیدگی به شکایات مودیان می‌تواند به ناعادلانه بودن فرآیند ممیزی و دریافت مالیات دامن بزند.
- ❑ عدم یکپارچگی اطلاعات مالی: عدم وجود یک سیستم یکپارچه برای جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات مالی مودیان می‌تواند منجر به نادرستی در ارزیابی مالیات‌ها شود.
- ❑ تأثیرات سیاسی: فشارهای سیاسی و نفوذ افراد خاص می‌تواند بر فرآیند ممیزی تأثیر بگذارد و باعث شود که برخی مودیان از پرداخت مالیات معاف شوند یا مالیات کمتری پرداخت کنند.
- ❑ عدم وجود معیارهای مشخص برای ارزیابی: نبود معیارهای مشخص و استاندارد برای ارزیابی درآمد و دارایی مودیان می‌تواند به ناعادلانه بودن فرآیند ممیزی منجر شود.
- ❑ عدم شفافیت در هزینه‌های دولتی: عدم شفافیت در نحوه هزینه‌کرد مالیات‌ها و عدم اطلاع‌رسانی به مودیان درباره نحوه استفاده از مالیات‌ها می‌تواند به بی‌اعتمادی و نارضایتی منجر شود.
- ❑ عدم وجود مشوق‌های مالیاتی برای کسب و کارهای کوچک: نبود مشوق‌های مالیاتی برای کسب و کارهای کوچک، نبود مشوق‌های مالیاتی برای کسب و کارهای کوچک و نوپا می‌تواند به ناعادلانه بودن بار مالیاتی منجر شود و این کسب و کارها را تحت فشار قرار دهد.
- ❑ عدم وجود آموزش و پشتیبانی برای ممیزان: عدم آموزش کافی برای ممیزان مالیاتی می‌تواند منجر به نادرستی در ارزیابی‌ها و ناعادلانه بودن فرآیند ممیزی شود.

ب-منظر استانی

علی‌رغم موارد ذکرشده در سطح ملی، با پدیده اختلاف معنی‌دار در کمیت مؤلفه "رویه ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات" در طرح پایش ملی محیط کسب‌وکار در استان‌های کشور مواجه هستیم که نشان می‌دهد برخی عوامل استانی (با حدود ۵۰ درصد اثرگذاری بر اساس نظر خبرگان) به شرح زیر نیز می‌توانند ازجمله دلایل بروز اختلاف در میزان مؤلفه رویه ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات در استان‌های کشور باشند:

❏ تفاوت‌های اقتصادی: استان‌های مختلف از نظر اقتصادی در شرایط متفاوتی قرار دارند. استان‌های دارای بخش غالب صنعتی مانند تهران و اصفهان ممکن است با چالش‌های متفاوتی نسبت به استان‌های دارای بخش غالب کشاورزی مانند سیستان و بلوچستان یا خراسان جنوبی مواجه باشند.

❏ سطح توسعه زیرساخت‌ها: استان‌هایی که زیرساخت‌های بهتری دارند، معمولاً سیستم‌های مالیاتی بهتری نیز دارند. به عنوان مثال، استان‌های با زیرساخت‌های فناوری پیشرفته‌تر ممکن است از سیستم‌های الکترونیکی برای ممیزی استفاده کنند که می‌تواند به کاهش ناعادلانه بودن کمک کند.

❏ تأثیرات سیاسی و اجتماعی: در برخی استان‌ها، نفوذ سیاسی و اجتماعی می‌تواند بر فرآیند ممیزی تأثیر بگذارد. به عنوان مثال، در استان‌هایی که روابط نزدیک‌تری با مقامات محلی دارند، ممکن است برخی مودیان از پرداخت مالیات معاف شوند.

❏ آگاهی و آموزش مودیان: در استان‌هایی که آموزش و آگاهی بیشتری در زمینه مالیات وجود دارد، مودیان ممکن است بهتر از حقوق و وظایف خود آگاه باشند و این امر می‌تواند به کاهش ناعادلانه بودن کمک کند. تفاوت در فرهنگ مالیاتی: فرهنگ مالیاتی در استان‌های مختلف می‌تواند متفاوت باشد. در برخی استان‌ها، ممکن است مردم به پرداخت مالیات به عنوان یک وظیفه اجتماعی نگاه کنند، در حالی که در دیگر استان‌ها ممکن است این دیدگاه وجود نداشته باشد.

❏ تبعیض در برخورد با صنایع مختلف: ممکن است برخی صنایع به دلیل اهمیت اقتصادی یا سیاسی خود، از ممیزی‌های سخت‌گیرانه معاف شوند، در حالی که صنایع دیگر تحت فشار بیشتری قرار می‌گیرند.

❏ وجود مشوق‌های مالیاتی: برخی استان‌ها ممکن است مشوق‌های مالیاتی خاصی برای حمایت از کسب‌وکارهای محلی داشته باشند، در حالی که در دیگر استان‌ها این مشوق‌ها وجود نداشته باشد.

❏ نحوه رسیدگی به شکایات: در برخی استان‌ها، سازوکارهای بهتری برای رسیدگی به شکایات مودیان وجود دارد که می‌تواند به کاهش ناعادلانه بودن کمک کند. در حالی که در دیگر استان‌ها، این سازوکارها ممکن است ضعیف باشند.

❏ عدم توجه به شرایط اقتصادی مودیان: عدم توجه به شرایط اقتصادی و مالی مودیان در فرآیند ممیزی می‌تواند به ناعادلانه بودن بار مالیاتی منجر شود، به‌ویژه در زمان‌های بحران اقتصادی.

❏ تفاوت در نظارت و کنترل: استان‌هایی که نظارت و کنترل بیشتری بر فرآیندهای مالیاتی دارند، معمولاً با ناعادلانه بودن کمتری مواجه هستند. در حالی که در استان‌های با نظارت ضعیف‌تر، احتمال بروز ناعادلانه بودن بیشتر است.

❏ وجود صنایع خاص: برخی استان‌ها ممکن است به دلیل وجود صنایع خاص (مانند نفت و گاز در خوزستان یا صنایع دستی در یزد) با چالش‌های خاصی در ممیزی مالیاتی مواجه شوند که می‌تواند به ناعادلانه بودن منجر شود.

- ❏ تأثیرات جغرافیایی: استان‌های دورافتاده یا کوهستانی ممکن است به دلیل دسترسی محدود به خدمات مالیاتی و ممیزی، با مشکلات بیشتری در این زمینه مواجه شوند.
- ❏ تفاوت در دسترسی به اطلاعات: در برخی استان‌ها، مودیان ممکن است به اطلاعات مالیاتی و قوانین مربوطه دسترسی بهتری داشته باشند، در حالی که در دیگر استان‌ها، این اطلاعات ممکن است محدود باشد.
- ❏ تأثیرات اجتماعی و فرهنگی: مسائل اجتماعی و فرهنگی مانند قومیت، مذهب و تاریخ محلی می‌توانند بر نحوه تعامل مردم با سیستم مالیاتی تأثیر بگذارند.
- ❏ وجود فساد اداری: در برخی استان‌ها، وجود فساد اداری می‌تواند به ناعادلانه بودن فرآیند ممیزی و دریافت مالیات منجر شود. این فساد می‌تواند به صورت رشوه‌خواری یا سوءاستفاده از قدرت بروز کند.
- ❏ تفاوت در اجرای سیاست‌های مالیاتی: سیاست‌های مالیاتی که توسط دولت تعیین می‌شود، ممکن است در استان‌های مختلف به طور متفاوتی اجرا شوند، که این امر می‌تواند به ناعادلانه بودن منجر شود. هرچند که به دلیل ماهیت برخی از این عوامل ذکر شده، امکان تغییر و اصلاح آنها در کوتاه‌مدت یا میان‌مدت میسر نیست ولیکن بررسی عوامل استانی مؤثر بر روند "رویه ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات" در سطح استانی می‌تواند برای ارائه راهکارهای اصلاحی در مواجهه با این مانع مهم محیط کسب‌وکار الهام‌بخش باشد. در ادامه این گزارش با ارائه نتایج حاصل از استخراج داده‌های مؤلفه یادشده در ۳۱ استان کشور در ۳۰ دوره گذشته اجرای طرح پایش ملی محیط کسب‌وکار (از پاییز ۱۳۹۵ تا زمستان ۱۴۰۲) و مقایسه آن با برخی آمارهای استانی به بررسی دقیق‌تر سیمای استان‌ها در موضوع گزارش خواهیم پرداخت.

۲- سیمای استان‌ها در مؤلفه رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات

۲-۱- نتایج طرح پایش

مطابق با ماده ۴ قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار، "اتاق‌ها موظف هستند به منظور اطلاع سیاست‌گذاران از وضعیت محیط کسب‌وکار، در کشور، شاخص‌های ملی محیط کسب‌وکار در ایران را تدوین و به طور سالانه و فصلی حسب مورد به تفکیک استان‌ها، بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی، سنجش و اعلام نمایند." در طرح پایش ملی محیط کسب‌وکار، داده‌های ۲۸ مؤلفه پیمایشی از روش تکمیل پرسشنامه با همکاری فعالان اقتصادی (تعیین‌شده با روش‌های نمونه‌گیری) به دست می‌آید. مؤلفه‌های پیمایشی مورد استفاده در محاسبه شاخص محیط کسب‌وکار که به عنوان موانع کسب‌وکارها شناخته شده‌اند به شرح زیر هستند:

- ❏ نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
- ❏ برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و.....
- ❏ بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان
- ❏ بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار
- ❏ غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
- ❏ رویه‌های سخت‌گیرانه اداره‌های کار و بیمه تأمین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی
- ❏ تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به خرید محصولات ایرانی

- ❑ تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
- ❑ وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار
- ❑ رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
- ❑ دشواری تأمین مالی از بانک‌ها
- ❑ فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات موردنیاز برای فعالیت اقتصادی
- ❑ ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل (جاده‌ای، ریلی هوایی، دریایی و بندری)
- ❑ ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد مؤثر متجاوزان به حقوق دیگران
- ❑ وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
- ❑ ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
- ❑ عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران
- ❑ فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار
- ❑ دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
- ❑ کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
- ❑ کمبود تقاضا در بازار
- ❑ کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات موردنیاز
- ❑ کمبود نیروی کار ماهر
- ❑ محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت
- ❑ محدودیت دسترسی به آب
- ❑ محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)
- ❑ فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی
- ❑ موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب‌وکار در دستگاه‌های اجرایی

در بخش بررسی نتایج پیمایش، سعی شده تا با استفاده از داده‌های خام طرح، میانگین امتیاز هر مؤلفه (عددی بین ۱ تا ۱۰ که به بهترین وضعیت مؤلفه، امتیاز ۱ و به بدترین وضعیت مؤلفه امتیاز ۱۰ داده می‌شود) در طول دوره‌های اجرای طرح از ابتدا تاکنون برای هر استان استخراج و وضعیت استان‌ها در قالب نمودار و جداول آماری با یکدیگر مقایسه شود. مؤلفه "رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات" یکی از مؤلفه‌هایی است که از ابتدای آغاز طرح به صورت مستمر مورد پرسش قرار گرفته و در ۳۰ دوره از اجرای طرح، به عنوان یکی از ۵ مانع مهم در برابر کسب‌وکارها با میانگین رقم شاخص در طول دوره‌های اجرا معادل ۶/۶۸ ارزیابی شده است.

بررسی اجمالی این عدد نشان می‌دهد که این عامل یکی از مهم‌ترین موانع پیش‌روی کسب‌وکارهاست زیرا اختلاف قابل توجهی از میانگین شاخص کل پایش (۲۸ مؤلفه) در بخش پیمایشی آن در ادوار مختلف اجرای طرح (حدود عدد ۶) داشته است. رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر سایر مؤلفه‌های کسب‌وکار و در نهایت بر شاخص کل محیط کسب‌وکار نیز اثر منفی می‌گذارد. در این میان بررسی وضعیت استان‌ها در این مؤلفه در طول ادوار مختلف اجرای طرح نیز نشان از وجود الگوی مشخص بین استان‌ها دارد. در جدول ۱، رقم مؤلفه استانی (سطرها) عامل "رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات" در طول ۳۰ دوره اجرای طرح (ستون‌ها) به تفکیک هر استان ارائه شده است.

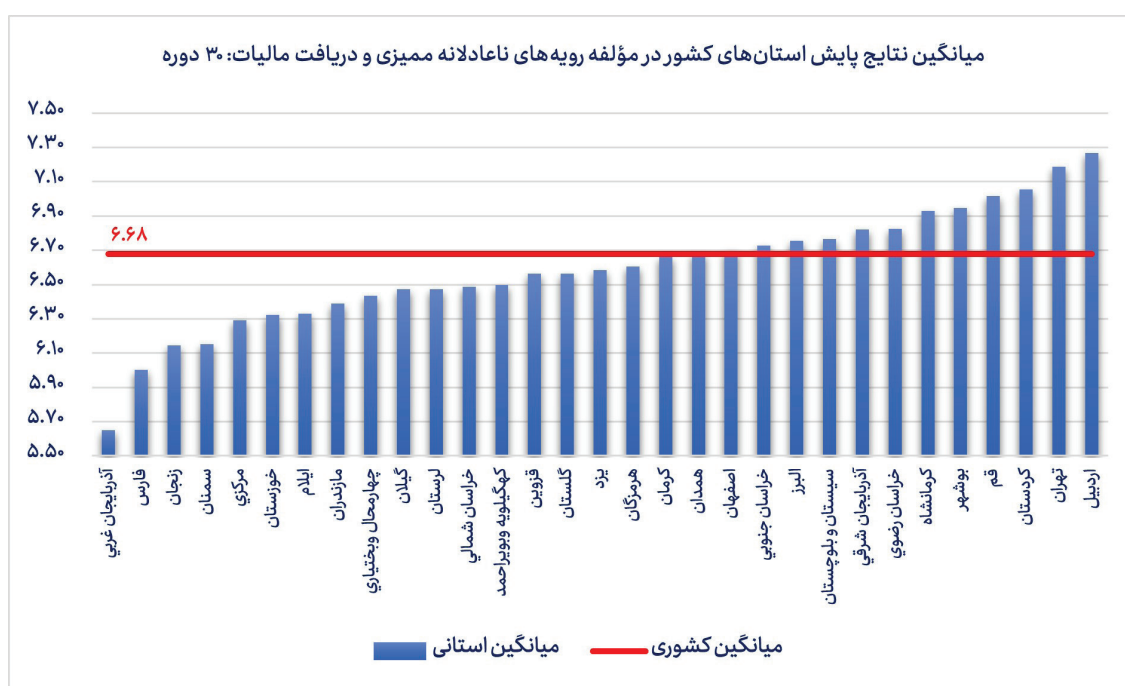
جدول ۱. امتیاز مؤلفه دشواری تأمین مالی از بانک‌ها در دوره اجرای طرح پایش به تفکیک استان‌ها

استان/دوره	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
آذربایجان شرقی	۵۹۱	۷۰۲	۷۰۰	۷۶۷	۶۷۰	۵۴۴	۷۶۴	۷۲۸	۶۴۷	۶۶۳	۶۸۸	۷۱۳	۶۸۶	۷۶۰	۶۴۹	۶۷۱	۶۵۰	۶۴۴	۶۴۶	۷۰۱	۷۰۲	۶۶۵	۷۰۵	۷۱۱	۶۴۴	۶۶۳	۶۵۳	۷۰۶	۷۱۵	۷۲۰
آذربایجان غربی	۵۱۵	۶۰۸	۷۶۲	۷۶۳	۷۵۱	۶۴۲	۷۳۷	۵۷۲	۵۸۸	۶۷۴	۶۱۳	۵۶۳	۵۶۵	۶۳۲	۶۰۲	۴۴۵	۴۲۱	۵۰۹	۵۲۰	۴۸۷	۳۳۳	۴۸۳	۴۰۷	۵۱۷	۵۸۷	۵۹۱	۷۱۴	۵۴۲	۵۸۷	۶۰۴
اردبیل	۶۰۸	۸۰۰	۵۹۷	۶۱۷	۷۶۳	۵۶۷	۷۲۱	۷۱۷	۶۶۰	۷۱۴	۶۲۹	۶۳۷	۷۳۳	۶۱۹	۶۶۵	۶۹۶	۶۹۶	۷۶۲	۷۶۲	۷۰۲	۷۵۳	۶۵۳	۸۱۷	۷۲۰	۶۲۳	۶۰۷	۸۳۸	۸۰۰	۸۰۵	۷۴۸
اصفهان	۴۸۵	۷۲۱	۶۷۸	۷۶۴	۷۳۶	۵۲۴	۷۸۶	۶۸۸	۷۴۳	۷۲۰	۶۳۷	۶۷۱	۶۷۱	۶۸۷	۷۲۲	۷۰۰	۶۵۵	۶۵۸	۶۴۰	۶۶۰	۵۹۶	۶۱۴	۶۸۹	۶۲۳	۵۹۴	۶۰۷	۶۴۶	۶۳۷	۶۵۸	۶۸۰
البرز	۴۵۲	۸۴۰	۷۰۷	۷۲۵	۶۴۹	۵۱۶	۷۱۱	۷۳۱	۷۲۰	۷۶۹	۷۱۴	۷۰۶	۷۳۲	۶۹۱	۷۰۷	۷۱۲	۶۲۷	۶۵۸	۶۹۶	۶۵۹	۶۵۲	۷۶۰	۷۶۰	۶۲۷	۶۸۵	۷۱۷	۶۲۴	۶۰۹	۵۶۷	۶۷۴
ایلام	۵۹۲	۷۱۴	۵۸۳	۶۵۰	۶۴۳	۴۵۷	۷۳۸	۵۶۷	۶۴۴	۶۰۳	۶۰۷	۶۰۴	۷۱۴	۶۸۵	۵۹۷	۵۷۰	۶۱۱	۶۶۶	۵۴۳	۵۴۳	۶۰۰	۷۵۸	۵۷۱	۶۰۰	۶۰۰	۶۴۰	۶۳۵	۶۲۵	۷۳۹	۶۷۶
بوشهر	۵۷۳	۷۱۳	۵۵۰	۶۵۸	۶۹۷	۳۹۳	۶۶۵	۶۹۳	۷۵۷	۷۸۲	۷۷۴	۷۰۰	۶۶۰	۷۰۳	۷۲۷	۶۷۹	۶۶۸	۶۶۸	۶۷۸	۶۷۱	۶۴۵	۷۰۳	۷۵۱	۷۳۵	۷۱۳	۷۱۴	۷۱۴	۶۸۰	۷۱۵	۶۸۷
تهران	۴۸۳	۷۳۴	۷۵۵	۷۶۵	۷۰۹	۴۷۱	۷۵۵	۷۳۳	۷۲۷	۷۵۴	۷۴۰	۷۳۱	۷۰۶	۷۲۴	۷۰۰	۷۱۷	۷۰۰	۶۹۵	۶۹۵	۷۳۲	۵۹۴	۶۸۳	۷۵۹	۶۶۸	۶۶۸	۷۰۹	۷۳۰	۷۲۰	۷۳۵	۷۴۳
چهارمحال و بختیاری	۶۰۶	۶۴۰	۶۰۰	۶۴۲	۶۴۲	۵۲۹	۶۷۳	۵۶۱	۷۳۶	۷۱۶	۷۰۰	۶۷۵	۵۸۵	۶۶۲	۵۹۸	۶۴۸	۶۲۵	۶۲۳	۶۷۱	۶۶۱	۵۹۴	۶۸۳	۷۵۹	۵۷۲	۶۱۸	۶۵۰	۶۹۷	۶۶۹	۶۷۲	۶۴۴
خراسان جنوبی	۵۰۰	۵۹۲	۵۸۶	۶۵۴	۶۷۳	۵۲۲	۷۰۰	۵۹۷	۶۸۶	۶۷۶	۶۵۹	۵۸۶	۶۸۴	۶۳۰	۶۴۱	۶۶۵	۶۸۶	۷۳۶	۸۴۱	۷۵۵	۸۴۰	۶۰۷	۶۵۴	۶۶۸	۶۶۵	۷۱۱	۷۳۶	۶۷۴	۷۶۱	۷۱۱
خراسان رضوی	۵۱۵	۶۰۶	۷۰۶	۷۱۰	۶۹۱	۴۸۴	۶۷۰	۶۶۰	۶۴۲	۶۸۸	۶۶۶	۶۷۹	۶۶۶	۶۷۰	۶۶۶	۶۶۳	۶۲۸	۵۸۸	۶۷۰	۶۴۲	۵۸۳	۶۷۳	۶۷۳	۶۴۳	۶۶۵	۶۷۶	۶۹۲	۷۰۴	۶۹۳	۷۱۴
خراسان شمالی	۵۳۵	۸۱۷	۵۶۳	۶۹۲	۶۷۹	۵۴۳	۶۶۸	۵۵۸	۶۳۶	۷۱۰	۶۷۸	۶۹۷	۶۶۲	۶۶۴	۶۶۸	۵۸۹	۶۷۸	۶۲۷	۶۱۷	۶۸۹	۶۲۵	۶۵۹	۶۶۸	۶۶۸	۵۹۳	۶۷۹	۷۴۱	۶۹۳	۷۲۷	۶۸۸
خوزستان	۵۴۰	۷۳۹	۶۸۹	۷۰۵	۷۰۹	۴۱۱	۷۳۶	۶۳۶	۷۳۹	۷۰۱	۶۴۶	۶۷۹	۶۷۸	۶۶۰	۶۶۶	۶۶۳	۶۲۸	۵۸۸	۶۱۰	۶۴۲	۵۵۷	۶۲۶	۶۷۳	۶۴۳	۶۶۴	۵۹۸	۶۱۱	۵۴۵	۶۱۵	۵۸۴
رژگان	۴۰۹	۷۲۵	۷۷۳	۷۷۶	۷۱۰	۳۹۲	۷۲۴	۶۲۱	۷۲۶	۶۲۰	۶۴۹	۶۴۲	۶۳۲	۶۴۳	۵۵۵	۵۴۱	۵۷۳	۵۹۶	۶۰۴	۵۷۰	۵۳۵	۶۲۲	۵۴۳	۵۴۶	۵۶۵	۶۱۸	۶۶۷	۵۸۶	۶۳۸	۶۴۴
سمنان	۴۷۹	۷۵۳	۷۰۶	۶۸۶	۶۵۶	۴۵۰	۶۸۸	۶۵۹	۶۹۵	۷۰۲	۶۷۵	۶۷۰	۶۳۹	۶۴۲	۵۸۶	۵۳۱	۵۳۵	۶۵۳	۷۵۳	۶۸۹	۵۷۷	۵۵۷	۶۲۶	۵۴۶	۶۱۲	۶۵۵	۶۴۴	۶۹۵	۶۲۳	۶۰۳
سیستان و بلوچستان	۳۸۸	۶۸۶	۶۰۵	۶۱۴	۶۵۹	۶۶۰	۶۳۹	۶۸۲	۶۲۷	۶۶۴	۶۵۹	۵۶۱	۶۸۸	۷۱۷	۶۴۹	۶۱۴	۶۳۸	۶۵۳	۷۵۳	۶۸۹	۷۲۴	۶۵۳	۷۶۴	۷۴۸	۶۶۸	۶۸۱	۶۸۱	۷۰۰	۷۲۴	۶۷۷
فارس	۴۴۶	۶۵۶	۵۱۲	۶۵۹	۵۹۲	۴۶۸	۵۳۸	۵۵۶	۶۱۵	۵۹۱	۵۸۹	۶۱۱	۶۳۵	۶۱۴	۵۸۴	۶۱۷	۶۱۸	۶۱۳	۵۵۳	۵۷۶	۵۹۰	۵۷۲	۶۲۸	۶۱۴	۵۶۸	۶۰۸	۶۵۰	۶۸۱	۷۰۲	۶۸۴
قزوین	۴۶۰	۶۷۳	۶۸۳	۶۵۲	۶۴۵	۴۰۸	۶۷۶	۴۵۵	۷۴۴	۶۸۵	۷۶۴	۷۱۴	۶۳۰	۵۳۸	۶۲۷	۶۴۹	۷۱۱	۶۳۸	۶۹۶	۶۹۶	۸۰۹	۶۷۱	۶۶۳	۶۴۳	۶۶۴	۵۶۸	۶۶۸	۷۰۳	۶۴۹	۷۳۸
قم	۶۱۸	۸۷۳	۶۲۶	۷۰۴	۶۶۵	۴۷۸	۶۷۹	۷۱۱	۶۶۶	۷۰۳	۶۵۴	۷۳۸	۶۲۹	۶۷۶	۷۱۵	۶۶۷	۶۹۷	۶۱۱	۵۶۶	۸۸۰	۷۱۹	۸۵۱	۸۸۵	۶۹۴	۶۱۵	۷۳۷	۷۷۴	۷۳۹	۷۳۱	۶۱۶
کردستان	۶۱۱	۷۴۵	۶۶۱	۷۲۰	۶۸۸	۵۶۸	۷۴۰	۷۲۷	۶۳۰	۷۰۲	۷۳۹	۷۳۶	۷۴۱	۶۷۶	۶۵۲	۷۶۷	۷۱۵	۶۶۸	۶۷۵	۶۹۰	۶۲۹	۷۱۷	۷۷۷	۷۵۴	۷۳۱	۷۰۰	۷۶۴	۷۰۴	۷۲۶	۷۲۲
کرمین	۴۵۰	۶۰۶	۶۴۵	۶۶۹	۶۳۱	۵۱۰	۶۹۴	۶۰۹	۶۲۴	۶۲۸	۶۰۱	۷۴۱	۶۵۶	۷۵۳	۷۴۶	۶۰۸	۶۳۸	۷۱۵	۶۵۶	۶۹۱	۶۸۵	۷۰۰	۷۶۸	۷۷۴	۷۱۶	۶۶۵	۷۰۴	۵۷۷	۵۵۸	۶۱۹
کهگیلویه و بویراحمد	۶۰۰	۵۰۰	۵۷۹	۷۶۰	۷۷۵	۴۷۸	۶۳۲	۷۴۲	۶۲۴	۵۶۴	۶۴۰	۶۶۸	۵۳۹	۷۵۰	۶۵۲	۷۳۹	۶۲۰	۶۴۱	۶۸۴	۶۸۳	۵۹۴	۶۱۷	۷۰۵	۶۶۱	۶۵۶	۶۶۷	۷۰۶	۵۹۵	۶۹۵	۷۰۶
کوهستان	۴۰۹	۷۷۴	۷۰۸	۷۳۸	۷۲۲	۶۰۷	۸۰۳	۷۱۴	۷۱۴	۷۶۸	۶۹۶	۶۶۸	۷۲۳	۵۹۸	۵۸۴	۶۳۸	۶۳۸	۷۱۵	۷۲۳	۶۸۴	۷۲۷	۶۸۲	۶۸۹	۷۴۹	۶۶۴	۶۸۷	۶۹۷	۷۰۳	۷۲۵	۶۶۳
گلستان	۴۲۹	۸۰۰	۶۱۳	۶۳۴	۶۴۲	۴۵۱	۷۰۹	۶۷۱	۶۵۱	۶۷۰	۷۸۸	۶۶۲	۷۳۴	۶۳۷	۶۲۰	۶۵۰	۶۳۵	۶۴۴	۶۴۴	۶۸۷	۶۲۶	۶۱۷	۷۰۵	۶۶۱	۶۵۶	۶۶۷	۷۰۶	۵۹۵	۶۹۵	۶۷۰
گیلان	۳۵۰	۶۸۱	۶۹۶	۶۴۱	۶۳۶	۵۲۵	۶۱۱	۶۵۶	۶۴۶	۶۰۷	۶۳۶	۵۵۸	۵۳۷	۶۰۸	۶۴۷	۶۱۳	۵۷۹	۵۹۵	۶۹۵	۶۵۲	۶۴۵	۵۴۱	۷۰۵	۷۱۳	۶۹۳	۷۳۳	۷۰۴	۷۲۵	۷۰۴	۶۸۰
لرستان	۴۶۳	۷۴۴	۶۱۲	۶۵۸	۶۶۵	۵۵۴	۶۵۸	۶۸۳	۶۷۱	۶۸۸	۶۱۹	۶۶۷	۶۴۴	۶۳۱	۶۳۱	۶۳۸	۶۶۰	۶۱۹	۶۹۵	۶۲۵	۵۵۵	۵۸۹	۶۹۸	۶۷۵	۶۵۲	۶۳۰	۶۳۰	۶۷۷	۶۵۷	۶۶۸
مازندران	۴۲۴	۶۰۵	۷۰۶	۶۲۱	۷۰۸	۳۹۱	۶۲۸	۶۶۸	۶۵۹	۶۴۶	۶۳۵	۶۳۵	۵۹۹	۷۵۶	۶۰۲	۶۵۹	۶۱۶	۶۱۰	۶۱۵	۶۱۵	۶۰۹	۵۹۷	۵۹۸	۶۷۹	۵۷۲	۶۷۴	۶۸۳	۷۰۱	۷۲۰	۶۶۲
مرکزی	۶۱۴	۶۵۳	۷۱۷	۶۱۲	۶۷۹	۵۰۳	۷۲۷	۶۷۱	۷۴۷	۷۱۸	۶۴۷	۶۶۰	۶۶۵	۶۷۰	۶۳۲	۶۴۲	۶۲۱	۵۵۵	۵۸۰	۶۰۸	۵۶۲	۶۴۷	۶۴۷	۶۰۹	۶۰۹	۵۸۴	۵۷۶	۶۲۵	۶۳۱	۶۱۳
هرمزگان	۶۰۰	۶۹۴	۶۸۲	۵۶۰	۶۹۹	۴۷۳	۶۶۰	۶۷۸	۷۰۳	۶۶۴	۶۱۴	۶۶۸	۶۸۰	۶۳۷	۶۳۷	۶۹۵	۶۷۷	۷۳۵	۶۴۵	۶۴۲	۶۳۱	۵۶۰	۶۵۳	۷۰۲	۶۶۶	۶۸۷	۶۸۷	۷۲۲	۷۴۵	۷۰۸
همدان	۴۷۱	۶۸۱	۶۲۸	۷۴۶	۶۹۶	۴۷۵	۷۴۸	۷۳۷	۷۱۲	۷۱۲	۷۰۲	۷۱۷	۶۸۳	۶۳۷	۶۱۸	۶۱۸	۶۷۰	۶۴۳	۶۴۳	۶۳۰	۶۸۹	۵۴۴	۶۰۶	۶۶۷	۶۴۷	۶۸۰	۶۴۷	۷۲۹	۶۷۱	۶۳۲
یزد	۵۲۲	۷۲۹	۷۳۲	۷۲۹	۷۰۴	۴۹۸	۷۴۳	۷۲۰	۶۹۷	۶۵۸	۶۱۸	۶۵۸	۶۲۵	۶۷۵	۵۴۲	۵۹۶	۶۰۰	۶۲۰	۶۰۴	۶۲۵	۵۵۵	۵۸۵	۷۳۲	۶۳۸	۶۵۲	۷۲۰	۶۳۴	۶۹۴	۶۴۱	۶۸۸

مأخذ: یافته گزارش بر اساس داده‌های طرح پایش ملی محیط کسب و کار اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

بر اساس اطلاعات این جدول و نظر فعالان اقتصادی شرکت‌کننده در این طرح، ۱۲ استان کشور دارای میانگین بالاتر از متوسط کشوری و ۱۹ استان نیز دارای میانگین پایین‌تر از متوسط کشور بوده‌اند. همچنین ۵ استان اردبیل، تهران، کردستان، قم و بوشهر به ترتیب دارای بیشترین عدد مؤلفه (وضعیت بدتر نسبت به سایر استان‌ها) و ۵ استان آذربایجان غربی، فارس، زنجان، سمنان و مرکزی به ترتیب دارای کمترین عدد مؤلفه (وضعیت بهتر نسبت به سایر استان‌ها) ارزیابی شده‌اند.

نمودار- میانگین نتایج پایش استان‌های کشور در مؤلفه مزبور در ۳۰ دوره اجرا در مقایسه با میانگین کشوری

مأخذ: یافته گزارش بر اساس داده‌های طرح پایش ملی محیط کسب و کار اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

۲-۲- آمارهای رسمی

در این بخش، سعی شده تا با استفاده از برخی آمارهای رسمی مرتبط با مؤلفه "رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات" به مقایسه وضعیت محیط کسب و کار در سطح استان‌های کشور پرداخته شود.

۲-۲-۱- سهم استانی توزیع درآمد مالیاتی در کشور

اولین گروه از داده‌های آماری مرتبط با موضوع، آمار مربوط به سهم استانی توزیع درآمدهای مالیاتی در کشور است. این سهم بیان می‌دارد که چند درصد از درآمد مالیاتی اخذشده در سطح کشور از کدام استان بوده است. در جدول ۲ مقدار این سهم براساس آخرین اطلاعات موجود در سال ۱۴۰۰ به تفکیک استان‌های کشور قابل مشاهده است.

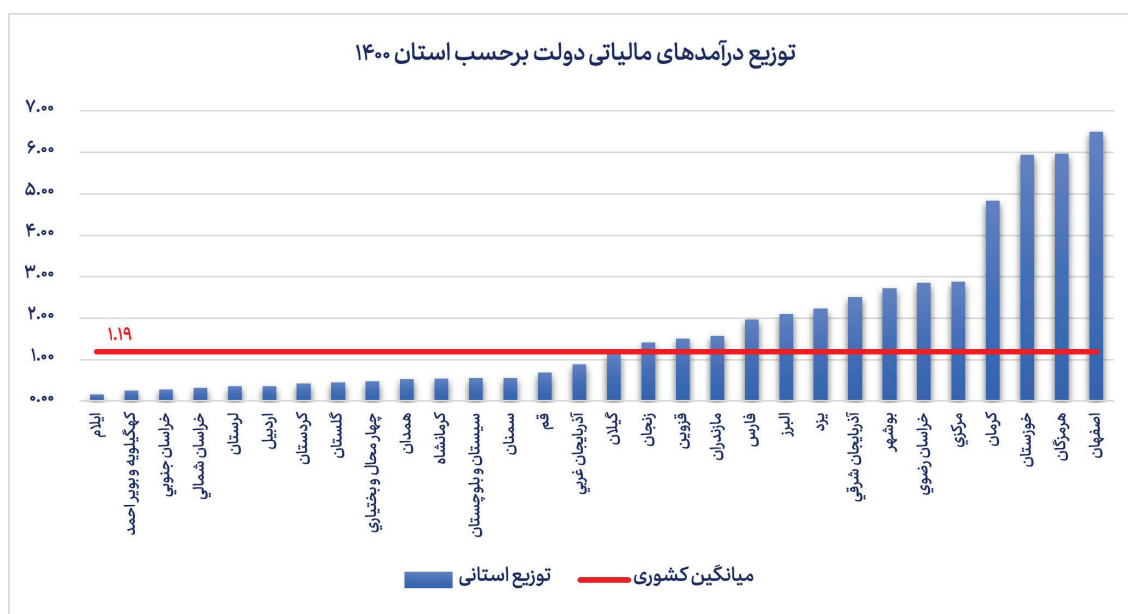
جدول ۲- سهم استانی توزیع درآمد مالیاتی در کشور در سال ۱۴۰۰

۱۴۰۰ سال		استان
رتبه	توزیع استانی (درصد)	
xx	۱.۱۹	میانگین استانهای کشور
۳۱	۰.۱۶	ایلام
۳۰	۰.۲۵	کهگیلویه و بویر احمد
۲۹	۰.۲۸	خراسان جنوبی
۲۸	۰.۳۲	خراسان شمالی
۲۷	۰.۳۶	لرستان
۲۶	۰.۳۶	اردبیل
۲۵	۰.۴۲	کردستان
۲۴	۰.۴۵	گلستان
۲۳	۰.۴۷	چهار محال و بختیاری
۲۲	۰.۵۳	همدان
۲۱	۰.۵۵	کرمانشاه
۲۰	۰.۵۵	سیستان و بلوچستان
۱۹	۰.۵۵	سمنان
۱۸	۰.۶۹	قم
۱۷	۰.۸۸	آذربایجان غربی
۱۶	۱.۱۴	گیلان
۱۵	۱.۴۱	زنجان
۱۴	۱.۵۱	قزوین
۱۳	۱.۵۷	مازندران
۱۲	۱.۹۶	فارس
۱۱	۲.۱۰	البرز
۱۰	۲.۲۴	یزد
۹	۲.۵۱	آذربایجان شرقی
۸	۲.۷۲	بوشهر
۷	۲.۸۵	خراسان رضوی
۶	۲.۸۸	مرکزی
۵	۴.۸۴	کرمان
۴	۵.۹۴	خوزستان
۳	۵.۹۷	هرمزگان
۲	۶.۴۹	اصفهان
۱	۴۷.۱۷	تهران

مأخذ: وزارت امور اقتصاد و دارایی

بر اساس اطلاعات این جدول، ۱۵ استان کشور دارای میانگین بالاتر از متوسط کشوری و ۱۶ استان نیز دارای میانگین پایین‌تر از متوسط کشور در میزان مالیات دریافت‌شده بوده‌اند. استان تهران به تنهایی نزدیک به ۵۰ درصد کل مالیات اخذشده در کشور را به خود اختصاص داده‌است. پس از استان تهران، ۵ استان اصفهان، هرمزگان، خوزستان، کرمان و مرکزی به ترتیب دارای بیشترین مقدار سهم مالیات دریافتی و ۵ استان ایلام، کهگیلویه و بویراحمد، خراسان جنوبی، خراسان شمالی و لرستان به ترتیب کمترین میزان سهم مالیات دریافتی را در بین استان‌های کشور داشته‌اند. اهمیت این سهم در این است که می‌تواند بر تامین منابع مالی برای خدمات عمومی، زیرساخت‌ها و پروژه‌های توسعه‌ای در استان تأثیر بگذارد و نیز نشان‌دهنده وضعیت اقتصادی و اجتماعی استان در مقایسه با سایر استان‌ها باشد. به طور کلی، این سهم می‌تواند به عنوان معیاری برای ارزیابی عدالت در توزیع درآمدهای مالیاتی در سطح کشور نیز در نظر گرفته شود.

نمودار ۲- استان‌های ایران (غیر از تهران) به ترتیب سهم توزیع درآمد مالیاتی در کشور در سال ۱۴۰۰

مأخذ: وزارت امور اقتصاد و دارایی

۲-۲-۲- سهم مالیات به تولید ناخالص داخلی به تفکیک استان‌ها

دومین گروه از داده‌های آماری مرتبط با موضوع، آمار مربوط به سهم مالیات به تولید ناخالص داخلی به تفکیک استانها است. نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی (GDP) استانی یکی از شاخص‌های مهم در تحلیل اقتصادی است که نشان‌دهنده سهم درآمدهای مالیاتی در اقتصاد یک استان نسبت به تولید ناخالص داخلی آن استان است. این نسبت می‌تواند اطلاعات ارزشمندی درباره سلامت مالی و اقتصادی استان ارائه دهد و به طور خاص می‌تواند به بررسی زیرساخت‌های مالی، کارایی حکمرانی، و سیاست‌های مالی کمک کند. در جدول ۳ مقدار این سهم براساس آخرین داده‌های موجود به تفکیک استان‌های کشور قابل مشاهده است.

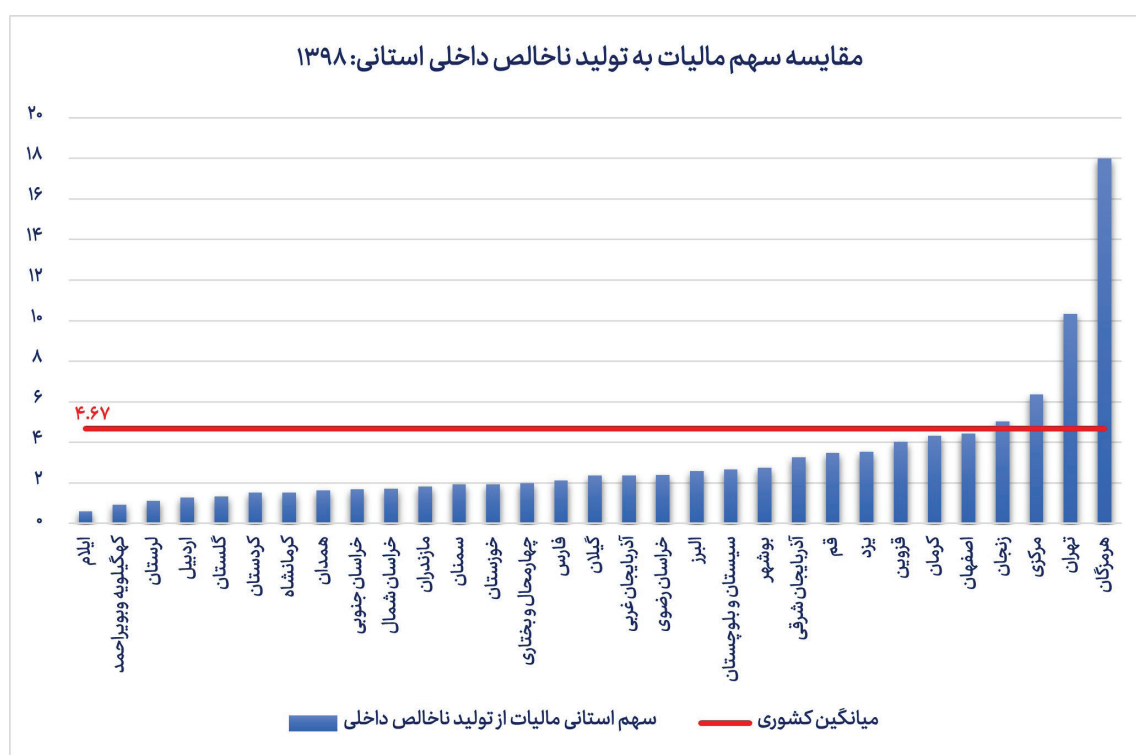
جدول ۳- سهم مالیات به تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۸ به تفکیک استانها

استان	سهم مالیات به تولید ناخالص داخلی استان
آذربایجان شرقی	۳.۲۵
آذربایجان غربی	۲.۳۷
اردبیل	۱.۲۸
اصفهان	۴.۴۴
البرز	۲.۵۹
ایلام	۰.۵۹
بوشهر	۲.۷۳
تهران	۱۰.۳۴
چهارمحال و بختاری	۱.۹۹
خراسان جنوبی	۱.۶۹
خراسان رضوی	۲.۳۹
خراسان شمال	۱.۷
خوزستان	۱.۹۴
زنجان	۵.۰۳
سمنان	۱.۹۲
سیستان و بلوچستان	۲.۶۶
فارس	۲.۱۱
قزوین	۴.۰۱
قم	۳.۴۹
کردستان	۱.۵۱
کرمان	۴.۳۲
کرمانشاه	۱.۵۳
کهگیلویه و بویراحمد	۰.۹۱
گلستان	۱.۳۲
گیلان	۲.۳۶
لرستان	۱.۱
مازندران	۱.۸۳
مرکزی	۶.۳۶
هرمزگان	۱۸
همدان	۱.۶۳
یزد	۳.۵۳

مأخذ: جایگاه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان‌ها ۱۳۹۷-۱۴۰۱، مرکز آمار ایران

بر اساس اطلاعات این جدول، ۴ استان دارای سهم بالاتر از متوسط کشوری و ۲۷ استان نیز دارای سهم پایین‌تر از متوسط کشوری بوده‌اند. همچنین ۵ استان هرمزگان، تهران، مرکزی، زنجان و اصفهان به ترتیب دارای بیشترین سهم استانی مالیات از تولید ناخالص داخلی و ۵ استان ایلام، کهگیلویه و بویراحمد، لرستان، اردبیل و گلستان به ترتیب دارای کمترین سهم استانی مالیات از تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۸ بوده‌اند. خلاصه اطلاعات این جدول در قالب نمودار ۳ قابل مشاهده است.

نمودار ۳- سهم مالیات به تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۸ به تفکیک استانها

مأخذ: جایگاه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان‌ها ۱۳۹۷-۱۴۰۱، مرکز آمار ایران

۲-۲-۳- میانگین عملکرد دریافت مالیات به تفکیک استان‌ها

سومین گروه از داده‌های آماری مرتبط با موضوع، آمار مربوط به عملکرد استان‌ها در دریافت مالیات نسبت به برنامه مصوب سالیانه آنها طی سال‌های اخیر است. عملکرد استانی دریافت مالیات نسبت به برنامه مصوب می‌تواند به عواملی چون اثربخشی روش‌ها و ابزارهای جمع‌آوری مالیات، انضباط مالی، میزان فرار مالیاتی، شناسایی مؤدیان مالیاتی جدید و نحوه همکاری بین سازمان امور مالیاتی با بخش خصوصی بستگی داشته باشد. در جدول ۴ مقدار میانگین عملکرد ۵ سال اخیر جمع‌آوری مالیات به تفکیک استان‌های کشور قابل مشاهده است.

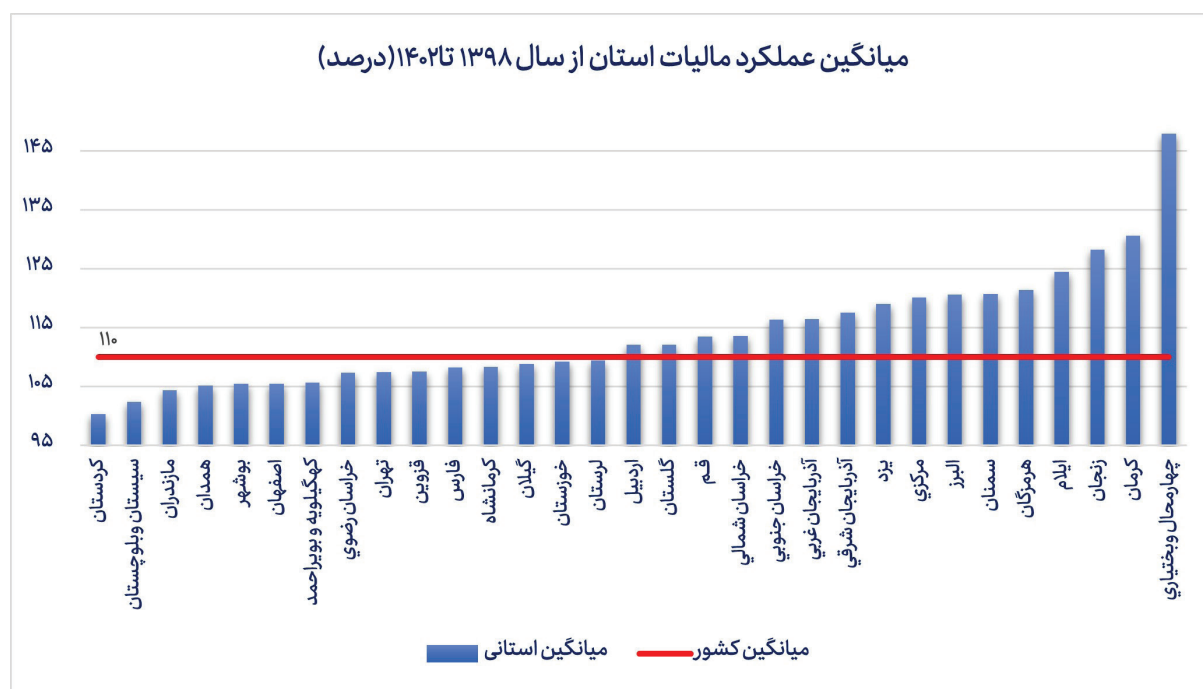
جدول ۴- میانگین عملکرد استانی دریافت مالیات طی سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ کل کشور

استان	میانگین عملکرد (درصد)
آذربایجان شرقی	۱۱۸
آذربایجان غربی	۱۱۶
اردبیل	۱۱۲
اصفهان	۱۰۵
البرز	۱۲۱
ایلام	۱۲۴
بوشهر	۱۰۵
تهران	۱۰۷
چهارمحال و بختیاری	۱۴۸
خراسان جنوبی	۱۱۶
خراسان رضوی	۱۰۷
خراسان شمالی	۱۱۴
خوزستان	۱۰۹
زنجان	۱۲۸
سمنان	۱۲۱
سیستان و بلوچستان	۱۰۲
فارس	۱۰۸
قزوین	۱۰۷
قم	۱۱۳
کردستان	۱۰۰
کرمان	۱۳۱
کرمانشاه	۱۰۸
کهگیلویه و بویراحمد	۱۰۶
گلستان	۱۱۲
گیلان	۱۰۹
لرستان	۱۰۹
مازندران	۱۰۴
مرکزی	۱۲۰
هرمزگان	۱۲۱
همدان	۱۰۵
یزد	۱۱۹

مأخذ: سازمان برنامه و بودجه کشور

بر اساس اطلاعات این جدول، ۱۶ استان دارای سهم بالاتر از متوسط کشوری و ۱۵ استان نیز دارای سهم پایین‌تر از متوسط کشوری بوده‌اند. همچنین ۵ استان چهارمحال و بختیاری، کرمان، زنجان، ایلام و هرمزگان به ترتیب بیشترین عملکرد استانی مالیات و ۵ استان کردستان، سیستان و بلوچستان، مازندران، همدان و بوشهر به ترتیب دارای کمترین عملکرد استانی مالیات در سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ بوده‌اند. خلاصه اطلاعات این جدول در قالب نمودار ۴ قابل مشاهده است.

نمودار ۴- میانگین عملکرد استانی دریافت مالیات طی سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ کل کشور

مأخذ: سازمان برنامه و بودجه کشور

۴-۲-۲- سایر عوامل

همان‌گونه که در بخش منظر استانی به آن اشاره شد عوامل دیگری را نیز می‌توان به عنوان دلایل تفاوت وضعیت مؤلفه "رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات" در سطح استان‌های کشور برشمرد. متأسفانه آمارهای دقیق و در دسترس درباره بسیاری از این عوامل مهم در اختیار نیست. یکی از عوامل تأثیرگذار بر میزان مالیات دریافتی از استانها به سهم بخش‌های مختلف اقتصادی و ساختار غالب استان از نظر سه بخش اقتصادی صنعت، خدمات و کشاورزی ارتباط دارد. در جدول ۵ سهم بخش‌های عمده اقتصادی از ارزش افزوده ایجادشده در هر استان ارائه شده است.

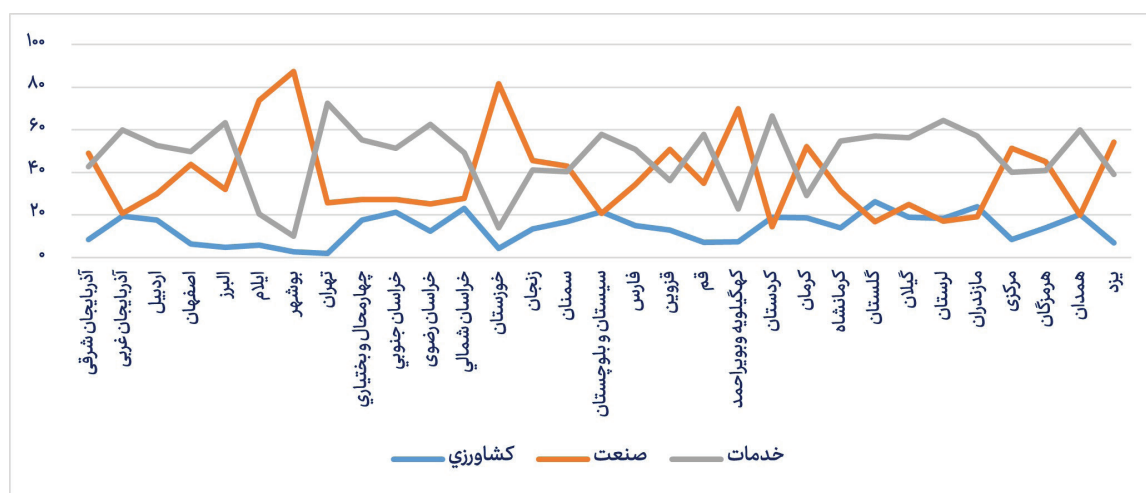
جدول ۵- سهم بخش‌های عمده اقتصادی از ارزش افزوده به تفکیک استانها در سال ۱۳۹۹

استان	کشاورزی	صنعت	خدمات
آذربایجان شرقی	۹	۴۹	۴۳
آذربایجان غربی	۱۹	۲۱	۶۰
اردبیل	۱۸	۳۰	۵۳
اصفهان	۶	۴۴	۵۰
البرز	۵	۳۲	۶۳
ایلام	۶	۷۴	۲۰
بوشهر	۳	۸۷	۱۰
تهران	۲	۲۶	۷۲
چهارمحال و بختیاری	۱۸	۲۷	۵۵
خراسان جنوبی	۲۱	۲۷	۵۱
خراسان رضوی	۱۲	۲۵	۶۳
خراسان شمالی	۲۳	۲۸	۴۹
خوزستان	۴	۸۲	۱۴
زنجان	۱۳	۴۶	۴۱
سمنان	۱۷	۴۳	۴۰
سیستان و بلوچستان	۲۱	۲۱	۵۸
فارس	۱۵	۳۴	۵۱
قزوین	۱۳	۵۱	۳۶
قم	۷	۳۵	۵۸
کهگیلویه و بویراحمد	۷	۷۰	۲۳
کردستان	۱۹	۱۵	۶۶
کرمان	۱۹	۵۲	۲۹
کرمانشاه	۱۴	۳۱	۵۵
گلستان	۲۶	۱۷	۵۷
گیلان	۱۹	۲۵	۵۶
لرستان	۱۸	۱۷	۶۵
مازندران	۲۴	۱۹	۵۷
مرکزی	۸	۵۱	۴۰
هرمزگان	۱۴	۴۵	۴۱
همدان	۲۰	۲۰	۶۰
یزد	۷	۵۴	۳۹

مأخذ: یافته‌های پژوهش با استفاده از داده‌های حساب‌های ملی مرکز آمار ایران

بر اساس اطلاعات این جدول، ۵ استان گلستان، مازندران، خراسان شمالی، سیستان و بلوچستان و خراسان جنوبی دارای بیشترین سهم در بخش کشاورزی، ۵ استان بوشهر، خوزستان، ایلام، کهگیلویه و بویراحمد و یزد دارای بیشترین سهم در بخش صنعت، و ۵ استان تهران، کردستان، لرستان، البرز و خراسان رضوی دارای بیشترین سهم در بخش خدمات به نسبت سایر استان‌ها در کشور در سال ۱۳۹۹ شناسایی شدند.

نمودار ۵- سهم بخش‌های عمده اقتصادی از ارزش افزوده به تفکیک استانها در سال ۱۳۹۹

مأخذ: یافته‌های پژوهش با استفاده از داده‌های حساب‌های ملی مرکز آمار ایران

۳- نتیجه‌گیری

بررسی داده‌های موجود در زمینه رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات از دو منبع نظرسنجی پیمایشی و آمارهای رسمی، نتایج زیر را در پی دارد:

❏ مؤلفه "رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات" یکی از موانع مهم کسب و کارها در طول ۳۰ دوره اجرای طرح بوده است که علی‌رغم انجام برخی اقدامات از سوی دستگاه‌های اجرایی مربوط، بررسی روند آن در ۷ سال گذشته نشان می‌دهد که بهبود محسوس در وضعیت آن ایجاد نشده است.

❏ اغلب استان‌های صنعتی به ویژه آنها که صنایع بزرگ و اساسی کشور در آنها مستقر هستند، بیشترین سهم در مالیات پرداختی در کشور را نیز دارا هستند.

❏ اغلب استان‌های با اقتصاد عمدتاً کشاورزی به ویژه آنها که در بخش صنعت نیز سهم قابل توجهی ندارند، کمترین سهم در مالیات پرداختی در کشور را دارا هستند.

❏ براساس بررسی به عمل آمده مشخص گردید که میزان نارضایتی ابراز شده توسط فعالان اقتصادی در اکثر استان‌ها با عملکرد استان در دریافت مالیات نسبت معکوس دارد. این بدان معنی است که در صورت رضایت بیشتر فعالان اقتصادی از رفتار مالیات‌ستانی، سهم مالیات دریافتی در استان نیز افزایش یافته است. به عبارت دیگر با افزایش تعداد مؤدیان مالیاتی در استان، میزان نارضایتی لزوماً افزایش پیدا نکرده است و میزان نارضایتی تا حد زیادی به عملکرد واحدهای مسئول استان در چگونگی دریافت مالیات و سایر عوامل مؤثر که در بخش منظر استانی به آنها اشاره شد، دارد.

❏ علی‌رغم برابر بودن سهم برخی استانها در تولید ناخالص داخلی کشور، تفاوت قابل توجهی در میزان پرداخت مالیات در این استانها وجود دارد که نیاز به بررسی بیشتر دارد.

۴- پیشنهادها

الف- با توجه به اینکه سهم عوامل ملی در رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات قابل توجه (۵۰ درصد) است، لذا تمرکز بر سیاست‌های کلان و ثبات بخشی به اوضاع اقتصادی کشور، امری ضروری و فوری است. بر اساس نتایج به دست آمده در این گزارش و به منظور اصلاح وضعیت این مؤلفه در سطح ملی می‌توان اقدامات تکمیلی به شرح زیر را پیشنهاد داد:

❑ اصلاح قوانین مالیاتی: بازنگری و اصلاح قوانین مالیاتی به منظور ایجاد شفافیت و عدالت در فرآیندهای مالیاتی و ممیزی.

❑ توسعه سیستم‌های الکترونیکی: ایجاد و توسعه سیستم‌های الکترونیکی برای ثبت و پیگیری مالیات‌ها، که می‌تواند به کاهش فساد و ناعادلانه بودن کمک کند.

❑ آموزش و آگاهی‌رسانی: برگزاری دوره‌های آموزشی برای مودیان و کارکنان مالیاتی به منظور افزایش آگاهی در مورد حقوق و وظایف مالیاتی.

❑ تقویت نظارت و کنترل: افزایش نظارت بر فرآیندهای مالیاتی و ممیزی به منظور جلوگیری از فساد و ناعادلانه بودن.

❑ ایجاد نهادهای مستقل: تأسیس نهادهای مستقل برای رسیدگی به شکایات مودیان و نظارت بر عملکرد سازمان‌های مالیاتی.

❑ توسعه مشوق‌های مالیاتی: ارائه مشوق‌های مالیاتی برای کسب‌وکارهای کوچک و متوسط به منظور حمایت از آن‌ها و کاهش بار مالیاتی.

❑ توسعه زیرساخت‌های مالیاتی: سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های مالیاتی و فناوری اطلاعات به منظور بهبود فرآیندهای مالیاتی.

❑ تدوین سیاست‌های مالیاتی منصفانه: ایجاد سیاست‌های مالیاتی که به طور عادلانه بار مالیاتی را بین مودیان توزیع کند.

ب- با توجه به اینکه سهم عوامل استانی در ایجاد رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات نیز قابل توجه (۵۰ درصد) است، لذا تمرکز بر سیاست‌های اصلاحی در سطح استان، امری ضروری و فوری است. بر اساس نتایج به دست آمده در این گزارش و به منظور اصلاح وضعیت این مؤلفه در سطح استانی می‌توان اقدامات تکمیلی به شرح زیر را پیشنهاد داد:

❑ تحلیل وضعیت محلی: انجام تحلیل‌های دقیق از وضعیت مالیاتی و اقتصادی هر استان به منظور شناسایی چالش‌ها و نیازها.

❑ ایجاد کمیته‌های محلی: تشکیل کمیته‌های محلی برای بررسی و حل مشکلات مالیاتی و ممیزی در هر استان.

❑ تقویت همکاری با نهادهای محلی: همکاری با نهادهای محلی و سازمان‌های غیر دولتی برای افزایش آگاهی و آموزش مودیان.

❑ توسعه برنامه‌های حمایتی: ایجاد برنامه‌های حمایتی برای کسب‌وکارهای محلی به منظور کاهش بار مالیاتی و تشویق به پرداخت مالیات.

❑ نظارت بر عملکرد مالیاتی: نظارت بر عملکرد سازمان‌های مالیاتی در استان‌ها به منظور جلوگیری از ناعادلانه بودن و فساد.

❑ توسعه سیستم‌های محلی: ایجاد سیستم‌های محلی برای ثبت و پیگیری مالیات‌ها که به طور خاص به نیازهای هر استان پاسخ دهد.

❑ برگزاری جلسات مشاوره: برگزاری جلسات مشاوره با مودیان به منظور شناسایی مشکلات و ارائه راهکارهای مناسب.

❑ توسعه فرهنگ مالیاتی: ترویج فرهنگ مالیاتی در استان‌ها به منظور افزایش آگاهی و مسئولیت‌پذیری مودیان.

شکل ۱- وضعیت استان‌های کشور در مورد رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات در ۳۰ دوره اجرای طرح پایش

مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی

